

KIS-744 – Gl. se trouver

(JE da GE – 10 01 02)

Tro a gemeran da ginnig deoc'h evit LAVAR un tamm studienn — a dalv ar pezh a dalv — hogen a zo frouezh ar chastre a sav ennon bep tro ma lennan : *a emgav* hag all. Mar lavarfed da vihanañ : *a vez oc'h emgavout*.

Diwar skouer *a emgav*, peogwir ez eo deuet da gentañ war va spered, em eus klasket renabliñ an holl sterioù a hañval din bezañ stag ouzh ar verb *se trouver* e galleg hag a droer e brezhoneg gant *emgavout*.

Sed amañ neuze disoc'hoù va holc'hadennig :

1 – Keal ar gwelout, an dizoleiñ, an degouezhout :

Beaucoup de gens se trouvent intéressés par le breton à l'heure actuelle.

Kalz tud a vez gwelet, a gaver, a zegouezh en-dro d'ar brezhoneg d'ar mare-mañ.

2 – Keal al lec'hiañ :

La Tour Eiffel se trouve à Paris.

E Paris emañ pe emañ loet an Tour Eiffel. Pe c'hoazh : An Tour Eiffel zo loet e Paris.

Met zoken gant keal al lec'hiañ e c'haller arverañ ar verb *kavout* evel e galleg :

E Paris eo e kaver an Tour Eiffel.

3 – Keal an haeziñ hag ar c'hantaezañ :

Il se trouve mal.

Fallhaeziñ a ra.

Il se trouve gêné.

Droukkantaezet eo pe e vez, diouzh an degouezh.

4 – Keal an anater :

Il se trouve qu'il est ivre.

Anat eo ez eo mezv.

Mar kavit gwelloc'h, pe mar gwelit ur reizhadenn bennak d'ober da 'm c'hinnigadennoù, embannit ivez tra pe dra, peogwir e tleomp diwall ar yezh, ar muiañ ma c'hellomp, diouzh pep stumm urupailh : arabat e chomfe amparfal ganimp, war dachenn ar c'homz, ar yezh nevez emamp o krouiñ, ha hi ken peurvart ouzh he bon ! Un dra bouezus e vo sonusted ar brezhoneg, ha kaer zo lavarout, stummoù evel *a emgav* n'int ket brav da glevout. Na pet ha pet all avat a c'hallfed c'hoazh renabliñ hag i ken displeber all !

Kavet em eus ivez traoù evel : *ar c'hemeradur a ambredez*. Perak derc'hel gant seurt doare gallek, ha goude ma kaver reoù bravoc'h evel, da skouer : *ar c'hemeradur ambredet ganit* ? Daoust ha ne vefe ket komz evel se gwareziñ kened ar yezh e rezh an teod ?

(GE da JE – 14 01 02)

Prizius eo bepred hoc'h alioù, evel a 'm eus bet tro da lavarout deoc'h c'hoazh, rak treizher emouiziek oc'h etre kevredigezh vrezhonek ho yaouankiz hag ar gevredigezh vrezhonek a zo en hon dremmwel.

Un nebeut evezhiadennoù a rin e sigur ar frazennoù a ginnigit :

Ho frazenn **4** ne verk ket tre un anater ; kentoc'h e talvez da stadañ un devoud, un degouezh : "c'hoarvezout a ra an dra-mañ : mezv eo". Treiñ a rafen : *Un devoud eo ez eo mezv* pe, marteze gwell : *Ur fed eo ez eo mezv*. (Degaset eo bet *devoud* er yezh kempred nann evit distroadañ an termen liessteriek *fed*, met evit sammañ ar rann eus e steriegezh a-geñver gant ar c'hantouezañ.)

Diegi hoc'h eus oc'h ober gant "*a emgav*", "*a ambredez*". Evidon a wel ivez div arguzenn a-enep ar savadur-se, hogen div arguzenn a-du.

A-enep :

a) ar stok sonennoù ;

b) diforc'hegezh dister ar furm "*a*", tro ha tro rannig verb, perzhenell, araogenn, nepgour bongevor "*mont*" ; he diforc'hekaat a ranker alies dre ar savadur, sk : *an dud a c'halv Pêr Ø an dud a vez galvet gant Pêr / an dud a zo o c'hervel Pêr pe an dud a*

vez galvet *Pêr ganto* (en arroud “*ar c'hemeradur a ambredes*” avat ez eo “*a*” diforc'hell).

A-du :

a) ar grenned : *an dud a welan* zo berroc'h, douesoc'h eztaol eget : *an dud a vez gwelet ganin* ;

b) ar baleg ouzh ar savadurioù gouzañvat, ar re-mañ o kennotañ betek re gouzañvadegezh Breizhiz — nag a wech e 'm eus klevet : “*On m'a donné avec le médecin...*”, plakadur diwar : “*Roet zo bet din gant ar medisin...*”

Hep diwelout ar c'hantrat ez eo hoc'h arbennadennoù, e ven techet da lavarout : graent ar skrivagnerion diouzh o c'hizidigezh — barnent al lennerion diouzh o hini. Kehentent avat an eil re gant ar re all, pezh a reomp c'hwil ha me !

(GE – 16 01 02)

Distreiñ a ran war ar frazennoù roet dindan **3** p. 53 a-zioc'h. Pezh a ra JE eo ouzhpennañ ur gwere da arver ar verboù Br. *haeziñ, kantaezañ*. Betek henn ez eus bet graet gant ar re-mañ e lavar ar Brederouriezh hag ar Vredoniezh. Dre o degas da gevatal da c'heriennoù gallek eus lavar ar pemdez, e kinnig JE reiñ dezho ur staelad steradurel nevez. Amañ e ranker lakaat adarre war wel ar c'hemm a zo etre arver “diskiblezhel” hag arver “buhezadel” ar gerioù¹.

An arver diskiblezhel a vez dre reolenn e dalc'h un despizadur strizh o savelañ keñverioù resis etre an termen hag ur rouedad termenoù all despizet strizh ivez. Alese, en amgant un diskiblezh, en deus pep termen ur ster unel ha stabil. Pa c'hoarvez d'ar ster-se emdreiñ ez eo bepred war-bouez un despizadur dik eus ar c'heñverioù etre e generadur nevez hag an hini kent. E berr, emañ arver diskiblezhel un termen e dalc'h ar ster bet diferet dezhañ.

E se, *haeziñ* a denn e zespizadur eus an teskad termenoù despizet rik ez eo lodek ennañ : *merzhout, anglevoud, anaout*, h.a.¹ Diouzh e du, *anaout*, pa 'z eo deuet tre e lavar ar preder, zo bet strishaet e arver dre

¹ Sl. KIS-100, La-05, pp. 81-85 ; KIS-110, La-06 [1962-1964], pp. 43-44. En notenn-mañ diwezhañ e ve da azgwelout geriennoù 'zo bet aozet gant loazioù ar mare ; pa lenner da skouer : “*poellezhioù al lavar*”, “*poellezh ar vuhez voutin*” ez eus da intent er yezh kempred : “*kemezioù al lavar*”, “*kemez ar vuhez voutin*” (a-zivout keal ar *gemez*, sl. *Emsav* 126, 1978, pp. 16 hh. ; KIS-349, La-09, pp. 19-25.)

¹ Sl. KIS-514 – Merzhout, *haeziñ*, fiñval, La-11, pp. 31-38.

berzh e c'hougevanadur en teskad *denaout, arnaout, daznaout*, h.a.²
 Pep hini eus an termenou-se a sell ouzh ar buhezañ ; pep hini avat zo
 mennet da aroueziñ un arvez goubarel, hollek, digemmesk ha bonnet
 rik eus ar buhezañ.

Ouzh kemm, an termenou arveret war ar pemdez ne c'hoarvez ket ganto ar
 goubarañ hag an hollekaat a ra warno ar prederour pe ar bredoniour : lodek int
 dizisrann er buhezañ louet ha dibarek, gougevan ouzh realezh o arveriad ha parzhiat er
 plegennoù ma vezont arveret ; an arveriad ne sti ket e evezh warno, ne zispeg ket
 diouto evit o despizañ.

E se ez eo neuennus o zalvoudegezh eus un ampoent d'unan all, eus ur blegenn d'unan
 all. Un derez distabiled a vez da ster un termen en e arver buhezadel, alese un niver
 andespis a gemeradioù galloudel, a zurc'hadurioù ster a lak da gomz a steriegezh
 kentoc'h eget a ster. E berr, emañ ster buhezadel ur ger e dalc'h an arver pemdeziek
 anezhañ.

E gwir ne c'haller ket ober eus an arverioù buhezadel ha diskiblezhel daou
 rumm distag, met kentoc'h daou vlein eus al lavar evel mont d'ar bed. En arver
 buhezadel, ma ne ren ket al lavariad a-benveit kaer un dezrann eus steradur e c'herioù,
 e vez gantañ bepred un damant andassell don pe donoc'h d'o c'hewerded, d'o
 c'hemplegusted diouzh ar realezh ha d'o c'hevazasted diouzh ar blegenn. An kez
 damant a lusk endeo da reiñ d'ar gerioù ur ster unel ha stabil, bez' ez eo enta derou an
 emzalc'h skiantel, dougen a ra egin ar ster diskiblezhel. Peurliesañ enta e vez danzeet
 ar ster diskiblezhel diwar ar ster buhezadel : erlamet e vez unan eus kemeradioù
 boas un termen, ezvevnet ar re all ha danzeet ar c'hemeradur dibabet dre e zespizañ
 a-geñver gant un adeilad kevanlen a vezadoù : pourchaset dezhañ ur staelad steradurel
 nevez, skiantel.

Tro hon eus bet c'hoazh da zeskrivañ an tremen eus an termen *nerzh*
 eus ar staelad lieskemeradec en deus e buhez ar pemdez d'e arver er
 Fizik. Ar Fizik a ro dezhañ da genster an atalad mentawouriel $F = MLT^{-2}$
 a zo kement hag e zespizadur diwar-bouez e geñverioù gant ar
 meizadoù ken despizet all ez eo an tolz (M), ar regad (L), an amzer (T).
 Da ergeñverenn d'an termen *nerzh* ez eus un arvez goubarel, hollek,
 savelet eus ar bed — raksavelet a dra sur gant ar buhezañ, peursavelet
 avat gant ar Fizik.

---

² Sl. KIS-277, La-08, pp. 135-140.

C'hoarvezout a ra ivez an tremen a-c'hin eus arver diskiblezhel un termen d'un arver buhezadel a ra d'ar ster unel ha stabil steuziañ e gounid ur skalfad kemeradurioù amspis ha neuennus. Diwar neuze e piaou ar ger daou staelad steradurel.

An termen Gl. *psychose* a voe amprestet diouzh an alamaneg ma oa bet krouet evit savelañ ur rummadur kentañ eus kleñvedoù ar bred¹. Emdroet eo e ster en ur ober 150 vloaz, nemet e vez atav gantañ un arver diskiblezhel. Hogen c'hoarvezet ez eus, ac'hoel e galleg, ur rikladur etrezek lavar ar pemdez ha diwanet ur staelad buhezadel : ar ger a dalvez hiziv, d'ar gazetennion dreist-holl — int o deus moarvat kentradet hevelep arver mennet leterc'hadek — da venegiñ ur fiñv feudek eus ar c'hedveno, un amgren strollennel moustrus (“*la psychose des attentats*” da skouer).

Dre bennaenn enta, kinnig ouzhpennañ arverioù buhezadel da arverioù diskiblezhel (prederouriel, bredoniel) Br. *haeziñ*, *kantaezañ* zo kevreol diouzh armerzh al lavar. Kevreol dre bennaenn avat ne dalvez ket kantrat e pep degouezh.

Evel a ouzer, e teu ar stirann Br. *-haez-* eus hBr. *-haid-* (DGVB 73, 206), Kb. *-haedd-*. Bezant eo e hBr. *arhaid* dezneuziet e Br. *araez*, krBr. *dirhaes*, *diraes*, Br. *diraez*. E brezhoneg kempred ez eo aet da luniañ en Optik : *dehaez* (Gl. *incidence*)², er C'hehenterezh : *dehaezer*, *dehaezadour* (Gl. *destinateur*, *destinataire*)³, er Stlenneg : *haeziñ* (Sz. *access*, Gl. *accès*), *dihaez* (Sz. *polling*, Gl. *scrutation*)⁴ ; er Brederouriezh dreist-holl en deus *-haez-* talvezet da sevel termenou niverus e domani ar santout : *haeziñ* (Gl. *(le) sentir*, *sensation*, Al. *Empfindung*)¹, *dihaez* (Gl. *non sensible*)⁵, *eraeziñ* (Gl. *esthésie*, *sensibilité*)³, *kantaezañ* (Gl. *éprouver*

¹ Al. *Psychose* a voe degaset gant FEUCHTERSLEBEN en e *Lehrbuch des ärztlichen Seelenkunde* (1845) evit dispartiañ ar c'hleñvedoù nerverl (*Neurosen*) dezho azonoù bredel diouzh ar re all (in LAPLANCHE & PONTALIS, *Voc. Psychan.*, p. 359).

² Sl. KIS-357, La-09, p. 67.

³ Sl. KIS-413, La-10, p. 17.

⁴ Sl. GSTL., ¶¶ 20 hh., 3795 hh.

¹ Sl. KIS-502, La-10, pp. 410 hh. ; KIS-514, La-11, pp. 31 hh.

² Sl. KIS-565, La-11, p. 432.

³ Sl. KIS-151, La-07, p. 21 ; GBLF, ¶ 72 □ ; KIS-321, La-08, p. 265 hh. ; KIS-355, La-09, p. 55 hh.

affectivement, *affectivité*⁴, *ketaezañ* (Gl. « *affectivité* » *non consciente*)⁵, *emhaeziñ* (Al. *Selbstaffection*, Gl. *auto-affection*)⁶.

An aters o sevel eo ha tiñvañ a ray er yezh voutin luniadurioù evel Br. *fallhaeziñ*, *droukkantaezañ*.

Un diaester kentañ eo ez eus gant deveradoù eus ar stirann *-aez-* arverioù buhezadel ivez. Soñjal a ran e Br. *anaez*, *diaez* a zo, degouezh skoilhusoc'h c'hoazh, dispaket o steriegezh en dachenn end-eeun ma kinnig JE ebarzhiñ an daou zeverad diwar *-haez-*.

An eil diaester a denn d'an emzislavar a ve deren war Br. *haeziñ* ar c'hemeradurioù eus Br. *santout* bet lezet a-gostez evit treuzlec'hiañ war *haeziñ* ar c'hemeradur prederouriel hepken. Reiñ da *haeziñ* arverioù buhezadel a dennfe d'ober anezhañ un heñvelster da *santout* ha dre se da lemel digantañ abeg e vezañs. An hevelep arguzenn a dalv evit Br. *kantaezañ*, krouet ivez war-benn sammañ ar c'hemeradur bredoniel goubaret diouzh steriegezh an kez *santout*.

Un trede skoilh zo gant talvoudegezh Gl. *se trouver* (*mal*, *géné*). Er geriennoù-se en deus ar raganv *se* un arc'hwel dibar : merkañ a ra keñver kemplezh, emouezel hag anemouezel war un dro, ar gouzrec'h outañ e unan. Er Vredoniezh emeur aze, ent resis e domani ar genesteziezh, an emanglevou

t

⁷. An termen-mañ diwezhañ eo a glot, er gwere diskiblezhel, gant ar geriennoù buhezadel Gl. *se trouver*, *se sentir*.

Ar gudenn nemeti a-benn ar fin eo ha dereout a ra ober er yezh pemdeziek, kaozeek gant troiennoù gouiziel evel : *emanglevoud a ran fall*, *emanglevoud a ran diaes*. Pe, ha ne spir ket an troiennoù idiomatek en arver, enno verboù boutin : *emgavout*, *santout*, *mont*, *klevout*...

⁴ Sl. KIS-078, La-05, pp. 44-45. ; KIS-327, La-08, pp. 293 hh. ; GBLF., ¶ 31 ; KIS-381, La-09, pp. 278 hh. ; KIS-502, La-10, pp. 410 hh. ; KIS-696, La-14, p. 15.

⁵ Sl. KIS-381, La-09, pp. 279 hh. ; KIS-545, La-11, pp. 288 hh., 414, 420.

⁶ Sl. KIS-545, La-11, pp. 284 hh., 409 hh., 432.

⁷ Sl. KIS-381 – Gl. *cénesthésie*,..., La-09, pp. 275-285.

GREg. p. 453 “*il se trouve mal, clan^ èn hemgaff, [...] èn em gavout a ra clan^ . Je me trouve mieux aujourd'hui, guell èn hem gavan hiryo*”.

GON.FB. p. 805 “*Je me trouve bien, mād en em gavann. Je me trouve mal, fall en em gavann. Il se trouve mieux, gwell ou gwelloc'h en em gav*” ; p. 739 “*Se sentir, v. réfl. Se trouver, se reconnaître. En em gavout. Je me sens malade, klan̄ en em gavann*”.

VALL. p. 762 “*se trouver en em gavout, bezañ kavet, bezañ*” ; p. 686 “*se sentir (à l'aise, malade, etc.) en em gavout*” ; p. 441-442 “*se trouver mal mont fall ; se sentir mal à l'aise (indisposé) kaout korf fall, beza fall e gorf*” ; p. 442 “*éprouver un malaise subit mont fall en eun taol*”.

VALL.SUP. p. 157 “*Ne gleu ket droug erbet en é benn hag en é izili il ne sent aucun mal dans sa tête ni dans ses membres*”.

Hevelep aters ne serr ket an nor ouzh an degemer eus termenoù resis ar Brederouriezh pe ar Vredoniezh gant yezh ar pemdez. Koulskoude, a-raok mont d'ar gerioù kalvezel divoas e vez mat bepred klask ha ne spir ket loazioù ar prezeg boutin.

(JE da GE – 17 01 02)

Lavarout *an dud a welan e-lec'h an dud a vez gwelet ganin* zo moarvat skrivañ ha komz krennoc'h. Met, me kennebeut, ne c'hallfen ket chom hep arverañ an eztaolad kentañ rakveneget, pa n'eus abeg ebet evidon da ziskas amañ ar furm *a welan*, peogwir ne sav ganti kudenn ebet e-keñver stok ar sonennoù. Rak war c'hraf-se eo e felle din dreist-holl pouezañ e 'm lizher diwezhañ. Ha skouerius oa er c'heñver-se an droienn-mañ degaset ganin : “*ar c'hemeradur a ambredez*” ; ouzhpenn ma 'z eo ken berr an eil furm hag eben da zistagañ.

An eztaolad *an dud a vez gwelet ganin* n'emañ ket koulskoude da vezañ diskaset kennebeut hervez arbennadenn “*ar c'houzañvadegezh*” meneget ganeoc'h, rak degas a ra ur c'hennotadur disheñvel a vefe tu da dreiñ gant *an dud am bez tro da welout* : ur binvidigezh ouzhpenn, na petra ! Arverañ andiforc'hek an eil furm e-lec'h eben ne rafen ket avat, re anat eo !

En diavaez eus an kez arveziñ yezhouriañ, mard eo bepred ur binvidigezh evidomp arverañ zoken furmoù gouzañvat, me gav din e vefe difur o diaoulekaat neuze betek re, rak diwelout ne rafemp ken, diwar-henn, an eskuitoc'h hag ar bravoc'h e vefe, bennozh dezho, ar brezhoneg hon devo da glevout ha da selaou, un deiz a vo.